
'NOVČANICI' PARLAMENTARNIH POLITIČKIH SUBJEKATA: KAKO ONI STOJE FINANSIJSKI?

NOVEMBAR, 2020.

'NOVČANICI' PARLAMENTARNIH POLITIČKIH SUBJEKATA: KAKO ONI STOJE FINANSIJSKI?

NOVEMBAR, 2020.

COPYRIGHT © 2020. Kosova Democratic Institute (KDI).

Kosovski demokratski institut zadržava sva rezervisana prava i zabranjena je svaka reprodukcija ili emitovanje bilo kog dela ovog izdanja, u bilo kom obliku, štampanom ili elektronskom, uključujući fotokopiranje ili bilo koji drugi sistem skladištenja ili izdavanja materijala, bez pisanog odobrenja izdavača. Publikacija se može reproducirati ili emitovati samo za korišćenje u nekomercijalne svrhe. Svako i kada god koristi citate ili razni materijal iz ovog izdanja, u obavezi je da na jasan način citira izvor iz kojeg uzima citate ili materijal koji koristi.

Za svaku ocenu, primedbu, kritiku ili sugestiju, molimo vas kontaktirajte nas putem dole navedenih opcija:

Adresa: Rr. Bajram Kelmendi, Br. 239,
10000, Priština, Kosovë.
Tel.: +383 (0)38 248 038
E-mail: info@kdi-kosova.org
Veb: www.kdi-kosova.org

Autor: **Eugen Cakolli**

Objašnjenje: Objavljivanje ovog izveštaja¹ je omogućeno uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Republike Češke, u okviru Programa za promovisanje tranzicije, kojeg sprovodimo u saradnji sa Transparency International Czech Republic (www.transparency.cz). Mišljenja, nalazi i preporuke u ovom izveštaju su isključiva odgovornost KDI-a i TICZ-a, stoga ne predstavljaju nužno stavove donatora.

¹ Ovaj izveštaj analizira godišnje finansijske izveštaje parlamentarnih političkih subjekata, koji još uvek nisu revidirani od strane nadležnih organa. Isti mogu biti podvrgnuti izmenama.

TABELA SADRŽAJA

SPISAK SKRAĆENICA	6
(NE)BLAGOVREMENO OBJAVLJIVANJE FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA OD STRANE POLITIČKIH SUBJEKATA	7
UNUTRAŠNJI 'RAT' U CIK-u: SEKRETARIJAT vs. KRPPP	8
OBJAVLJIVANJE NEREVIDIRANIH FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA	10
IMOVINA I OBAVEZE PARLAMENTARNIH POLITIČKIH SUBJEKATA NA KOSOVU	10
PRIHODI vs. RASHODI.....	12
KAKO SU POLITIČKI SUBJEKTI POTROŠILI NOVAC?	14
DONACIJE POLITIČKIH SUBJEKATA	18
BANKARSKI IZVODI POLITIČKIH SUBJEKATA.....	21
PREPORUKE	22

SPISAK SKRAĆENICA

- AAK** Aleanca për Ardhmërinë e Kosovës (ABK – Alijansa za budućnost Kosova)
- AKR** Aleanca Kosova e Re (ANK – Alijansa novo Kosovo)
- EU** Evropska unija
- DnD** Demokratija na delu
- IRDK** Iniciativa e Re Demokratike e Kosovës (NDIK – Nova demokratska inicijativa Kosova)
- JGP** Jedinstvena Goranska Partija (PBG – Partia e Bashkuar e Goranëve)
- KDI** Kosovski demokratski institut
- KDTP** Kosova Demokratik Turk Partisi (PDTK – Partia Demorkatike Turke e Kosovës)
- CIK** Centralna izborna komisija
- LDK** Lidhja Demokratike e Kosovës (DSK – Demokratski savez Kosova)
- LS** Srpska lista (LS – Lista Serbe)
- LVV** Lëvizja Vetëvendosje (PS – Pokret Samoopredeljenje)
- NDS** Nova Demokratska Stranka (PDR – Partia Demokratike e Re)
- NISMA** Nisma Socialdemokrate (NISMA – Socijaldemokratska inicijativa)
- PAI** Partia e Ashkalinjëve për Integrim (API – Aškalijska partija za integraciju)
- PD** Partia e Drejtësisë (PP – Partija pravde)
- PDAK** Partia Demokratike e Ashkanlive të Kosovës (DPAK – Demokratska partija Aškalijska Kosova)
- PDK** Partia Demokratike e Kosovës (DPK – Demokratska partija Kosova)
- PLE** Partia Liberale Egjiptiane (LPE – Liberalna partija Egipćana)
- PREBK** Partia Rome e Bashkuar e Kosovës (UPRK – Ujedinjena partija Roma Kosova)
- PSD** Partia Socialdemokrate (SDP – Socijaldemokratska partija)
- IPŽP** Izborni panel za žalbe i predstavke
- SLS** Samostalna Liberalna Stranka (PPL – Partia e Pavarur Liberale)
- KRPPP** Kancelarija za registraciju i potvrđivanje političkih partija

(NE)BLAGOVREMENO OBJAVLJIVANJE FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA OD STRANE POLITIČKIH SUBJEKATA

Zakonska regulativa na Kosovu koja se odnosi na finansiranje političkih subjekata je stalno ocenjena kao unapređena i u skladu sa međunarodnim standardima finansiranja². Međutim, ozbiljan izazov ostaje nepravilno sprovođenje, a često i pogrešno tumačenje zakonskih odredbi koje uređuju ovu oblast. Iako se političke stranke, posebno parlamentarne stranke, finansiraju svake godine sa preko 4 miliona evra iz državnog budžeta, one nisu pokazale dovoljnu transparentnost u vezi sa njihovim troškovima. S tim u vezi, objavljivanje godišnjih finansijskih izveštaja je pre svega zakonska obaveza političkih subjekata, ali i jedan od osnovnih oblika obezbeđivanja finansijske transparentnosti, bilo i da je to minimalna. Ovo treba da bude praćeno revizijom ovih izveštaja, koji je kao proces na Kosovu obično znatno zaostajao, kao rezultat nedostatka političke volje i drugih administrativnih prepreka u Skupštini Kosova – u izboru revizora za vršenje revizije finansija političkih subjekata.

Od izmena zakona o finansiranju političkih subjekata 2013. godine, nikada nije bilo blagovremenog objavljivanja godišnjih finansijskih izveštaja političkih subjekata. U periodu 2013-2017, Skupština nije uspela da u najmanje pet slučajeva da bira revizore, i tako su ostavljali javnost u 'mraku' u vezi sa načinom finansiranja i troškova političkih subjekata za pune četiri godine. Takođe, još uvek nisu objavljeni ni godišnji finansijski izveštaji političkih subjekata za 2018. godinu.

Ovim zakonom i njegovim izmenama i dopunama u dva navrata (2012 i 2013), jasno je propisano da političke stranke treba da podnose CIK-u godišnje finansijske izveštaje do 1. marta tekuće godine³. Isto tako, zakon propisuje da do 30. jula naredne godine, politički subjekti treba da objave godiš-

ji finansijski izveštaj u sredstvima informisanja, i isti treba da ostaje objavljen najmanje godinu dana. Što se tiče finansijske kontrole, izmenama i dopunama Zakona o finansiranju političkih subjekata iz 2013. godine, propisano je da se proces revizije finansijskih izveštaja završi do 15. juna naredne godine. S druge strane, CIK treba da godišnje finansijske izveštaje i konačni izveštaj o reviziji objavljuje na svojoj zvaničnoj internet stranici najkasnije do 30. juna. Međutim, ove odredbe do sada nikada nisu poštovane. Pozivajući se na nedostatak izveštaja o reviziji, CIK, odnosno KRPPP, je odbijala objavljivan-

Od izmena zakona o finansiranju političkih subjekata **2013.** godine, nikada nije bilo blagovremenog objavljivanja godišnjih finansijskih izveštaja političkih subjekata. U periodu **2013-2017**, Skupština nije uspela da u najmanje pet slučajeva da bira revizore, i tako su ostavljali javnost u 'mraku' u vezi sa načinom finansiranja i troškova političkih subjekata za pune **četiri godine.**

² Kosovski demokratski institut (KDI). Analysis Of Political And Campaign Finance, Legal Framework And Political Party Compliance. Qershor, 2020. Fq. 6.

³ Za više detalja vidi Zakon o finansiranju političkih subjekata (2010). Dostupan na: <https://qzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>

Ovo pitanje je naglašeno i u gotovo svim izveštajima **EU-a** o Kosovu, koji su neprekidno utvrđivali da postoji značajan nedostatak transparentnosti u izveštajima o finansiranju političkih subjekata i njihovih kampanja. Pored toga, i domaći izveštaji organizacija civilnog društva dosledno su tražili objavljivanje ovih izveštaja.

je godišnjih finansijskih izveštaja. Čak, ni kada je Ombudsman 2018. godine, nakon pritužbe KDI-a protiv CIK-a u vezi sa ograničavanjem u pristupu dokumentima od javnog značaja, odnosno nerevidiranim finansijskim izveštajima, preporučio obezbeđivanje pristupa tim izveštajima, CIK ponovo nije postupila u skladu sa ovom preporukom. Ombudsman je ocenio da i na osnovu međunarodnih praksi, odnosno Evropskog suda za ljudska prava, uskraćivanje pristupa informacijama o funkcionisanju državnih organa, predstavlja kršenje osnovnih demokratskih prava.

Ovo pitanje je naglašeno i u gotovo svim izveštajima EU-a o Kosovu, koji su neprekidno utvrđivali da postoji značajan nedostatak transparentnosti u izveštajima o finansiranju političkih subjekata i njihovih kampanja. Pored toga, i domaći izveštaji organizacija civilnog društva dosledno su tražili objavljivanje ovih izveštaja.

Stanje je počelo da se menja u oktobru ove godine, kada je Kancelarija za registraciju i potvrđivanje političkih partija dostavila na razmatranje Savetu za pravna pitanja u okviru CIK-a, preporuku za objavljivanje godišnjih finansijskih izveštaja političkih subjekata za 2019. godinu. Prema ovoj preporuci, 47 od 48 registrovanih stranaka, podnele su njihove finansijske izveštaje u zakonski utvrđenim rokovima. Preporuka je pon-

ovno istakla da postupak izbora revizora od strane Skupštine Kosova, odnosno Komisije za nadzor javnih finansija, još uvek nije završen. Zbog toga je zatraženo objavljivanje ovih izveštaja, u verzijama koje su podnele političke stranke, dodajući im tekst „Ovi finansijski izveštaji su nerevidirani i mogu pretrpeti izmene i preciziranja tokom procesa revizije“.

Prvo razmatranje ove preporuke je obavljeno 7. oktobra, tokom 40. sednice CIK-a, kao rezultata neslaganja o ovim pitanjima među članovima CIK-a, predlog nije uopšte stavljen na glasanje. Tokom sastanka je saopšteno da je Savet za pravna pitanja većinom glasova⁴ odlučio da ne dostavi na razmatranje na sednici CIK-a, a da prethodno ne dobije pravno tumačenje od strane Pravnog odeljenja CIK-a.

UNUTRAŠNJI 'RAT' U CIK-u: SEKRETARIJAT vs. KRPPP

CIK je često kritikovana zbog neblagovremenog objavljivanja finansijskih izveštaja političkih subjekata⁵. Ovo je posebno pripisano Kancelariji za registraciju i potvrđivanje političkih partija, na koju pada odgovornost garancije finansijske transparentnosti političkih subjekata. Od 2019. godine, uočeno je značajno poboljšanje kao u unutrašnjom

⁴ Predstavnicima političkih subjekata AAK, NISMA i VAKAT glasali su 'protiv', dok je predstavnik LVV glasao 'za', u vezi sa preporukom za objavljivanje ovih izveštaja, u nerevidiranim verzijama.

⁵ Za više detalja vidi Izveštaj EU-a o Kosovu (2016). Dostupan na: https://www.mei-ks.net/repository/docs/20170717114956_raporti_i_progresit_2016_shqip.pdf

funkcionisanju kancelarije, tako i u povećanju nivoa transparentnosti koju je ista pružala javnosti, posebno u odnosu na finansije političkih subjekata. Između ostalog, vredno napomenuti da 10. decembra 2019. godine, po prvi put su blagovremeno objavljeni Dosijei javnih informacija, koji sadrže registar donatora svakog političkog subjekta, izveštaje o objavljivanju finansija sa kampanja političkih subjekata, podnesenih CIK-u, i obrasce za objavljivanje finansija kandidata, za kandidate koji su osvojili mesta u Skupštini Kosova prema potvrđenim rezultatima. Ovi podaci su bili dostupni i javnosti, putem zvanične internet stranice CIK-a⁶.

Nakon toga je usledila preporuka za objavljivanje finansijskih izveštaja političkih subjekata za 2019. godinu, koji su nerevidirani. Međutim, do njihovog objavljivanja 21. oktobra ove godine, dakle oko dve nedelje nakon preporuke, CIK su karakterisali unutrašnji sukobi, posebno u vezi sa tumačenjem relevantnih zakonskih odredbi o mogućnosti objavljivanja nerevidiranih izveštaja. Te se desilo jer je prvobitno Pravno odeljenje CIK-a izdalo pravno tumačenje, kojom se preporuka KRPPP-a smatrala nepotpunom, i zahtevano je da CIK ne objavljuju nerevidirane izveštaje. Prema ovom pravnom tumačenju, utvrđeno je da „izveštaj koji je dostavljen od strane političkih subjekata nije potpun za objavljivanje, u skladu sa članom 19. stav 10“.

Međutim, uprkos ovom pravnom tumačenju, kao i uzimajući u obzir i stalni zahtev KDI-a⁷ ali i drugih nevladinih organizacija za objavljivanje izveštaja, Centralna izborna komisija, nakon brojnih rasprava – u kojima su predstavnici političkih subjekata u CIK-u izrazili podršku njihovom objavljivanju, jer prema njima nema šta da se krije – 21. oktobra CIK je odlučila da objavi finansijske izveštaje.

Međutim, uprkos ovom pravnom tumačenju, kao i uzimajući u obzir i stalni zahtev KDI-a ali i drugih nevladinih organizacija za objavljivanje izveštaja, Centralna izborna komisija, nakon brojnih rasprava – u kojima su predstavnici političkih subjekata u CIK-u izrazili podršku njihovom objavljivanju, jer prema njima nema šta da se krije – 21. oktobra CIK je odlučila da objavi finansijske izveštaje.

⁶ Za više detalja vidi Dosije javnih informacija, objavljen od strane CVIK-a, 10. decembra 2019. Dostupan na: <https://www.kqz-ks.org/lajmet/kqz-publikon-dosjen-e-informimit-publik-per-subjektet-politike-dhe-kandidatet-e-zgjedhjeve-2019/>

⁷ Za više detalja vidi reagovanje KDI-a u vezi sa objavljivanjem nerevidiranih finansijskih izveštaja političkih subjekata za 2019. godinu. Dostupno na: <https://www.facebook.com/kosovademocraticinstitute/posts/10159772209584179>

OBJAVLJIVANJE NEREVIDIRANIH FINANSIJSKIH IZVEŠTAJA

Politički, odnosno parlamentarni subjekti, svake godine dobijaju oko 4.2 miliona evra od novca poreskih obveznika, odnosno državnog budžeta. Ova sredstva se dodeljuju političkim subjektima preko Fonda za podršku političkim subjektima za finansiranje redovnih aktivnosti, kroz koji je predviđeno da se za političke subjekte izdvoji oko 3.8 miliona evra, dok za relevantne poslaničke grupe preko 400 hiljada evra. Ukupno je 13 parlamentarnih subjekata, koji su osvojili mesta u sazivu koji je proizašao od izbora iz 2017. godine, koji su svake godine dobili sredstva od ovog fonda. Ova sredstva su dodeljena do potvrđivanja rezultata izbora od 6. oktobra 2019. godine⁸. U skladu sa brojem mandata, glavni korisnici ovog fonda su bili subjekti bivše koalicije PAN (PDK, AAK, NISMA i ostali) sa ukupno 1,228,500 evra/godišnje, zatim sledi Pokret Samoopredeljenje sa 1,008,000 evra, koalicija LDK-AKR sa 913,500 evra, Srpska lista sa 283,500 evra, KDTP i koalicija VAKAT sa po 63,000 evra, kao i NDS, SLS, PDAK, PLE, JGP, PAI i PREBK sa po 31,500 evra svaka.

S obzirom da je to zakonski uslov, kao i činjenica da su ova javna sredstva, bio je stalni zahtev da se objavljuju godišnji finansijski izveštaji političkih subjekata kako bi javnost imala informacije kako se troši novac iz državnog budžeta.

U vezi s tim, nakon brojnih rasprava, CIK je 21. oktobra jednoglasno donela odluku u korist preporuke za objavljivanje nerevidiranih godišnjih finansijskih izveštaja. Ovi izveštaji su objavljeni na zvaničnoj internet stranici CIK-a više od 10 dana kasnije, odnosno 2. novembra⁹. Prema zvaničnoj internet stranici CIK-a, može se videti da postoje 46 godišnjih finansijskih izveštaja političkih subjekata, koji su već objavljeni.

Međutim, vredi napomenuti da je iako učinjen pozitivan korak objavljivanjem ovih izveštaja, finansijski izveštaji su manjkavi, jer ne pružaju nikakve informacije o troškovima kandidata, troškovima ogranaka političkih subjekata, ili unutrašnjih foruma, bilo foruma žena ili omladinskih foruma.

U sledećem delu biće analizirani samo godišnji finansijski izveštaji političkih subjekata za 2019. godinu, koji su trenutno zastupljeni u Skupštini Kosova, uzimajući u obzir činjenicu da podaci drugih subjekata ne izazivaju veliko interesovanje javnosti, i takođe imaju minimalne troškove i prihode.

IMOVINA I OBAVEZE PARLAMENTARNIH POLITIČKIH SUBJEKATA NA KOSOVU

Parlamentarni politički subjekti su za 2019. godinu prijavili stalnu i obrtnu imovinu u ukupnom iznosu od preko 420 hiljada evra. U ovoj kategoriji su obuhvaćena zemljišta, objekti, oprema, nepokretnosti, potraživanja, pretplate, novac i druga imovina. Subjekt koji je prijavio najveću imovinu je Pokret Samoopredeljenje, u ukupnom iznosu od 136,508 evra. Nakon LVV sledi PDK sa 70,986 evra, AAK sa 45,724 evra, NISMA sa 42,044 i Srpska lista sa 40,255 evra. Politički subjekti IRDK i PAI su izjavili da nemaju nikakvu imovinu. Dok najveći politički subjekat, Demokratski savez Kosova je prijavio samo 12,817 evra imovine, rangirajući se samo kao osmi subjekat sa najviše imovine.

S druge strane, prema izveštajima, čini se da politički subjekti ne stoje dobro sa obavezama koje imaju. To iz razloga jer su politički subjekti prijavili oko 2 miliona evra obaveze, gde su obuhvaćene obaveze po kreditima, izmireni prihodi, potraživanja i druge obaveze. U stvari, samo dva subjekta

⁸ Dana 31. oktobra 2019. godine, CIK je donela odluku o dopuni odluke u vezi sa sredstvima koja izdvaja Fond, prema kojoj CIK odobrava transfer sredstava iz Fonda političkim subjektima samo do potvrđivanja rezultata izbora od 6. oktobra. Takođe, prema odluci, ovlašćuje se transfer sredstava iz Fonda na mesečnoj osnovi do potvrđivanja rezultata, koji se desio 27. novembra. Za više detalja vidi odluku: <https://www.kqz-ks.org/wp-content/uploads/2019/12/1631-2019-Vendim-per-aktimin-e-lartesisese-mjeteve-te-fondite-per-subjekte-politike.pdf>

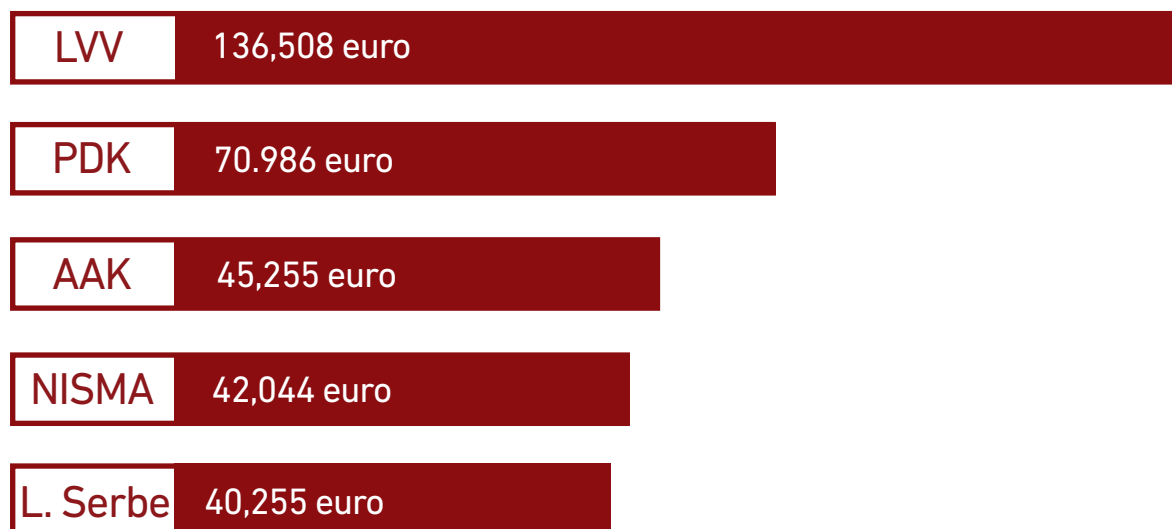
⁹ Za više detalja, vidi: <https://www.kqz-ks.org/lajmet/kqz-publikoi-raportet-financiare-te-partive-politike-per-vitit-2019/>

Parlamentarni politički subjekti su za 2019. godinu prijavili stalnu i obrtnu imovinu u ukupnom iznosu od preko **420 hiljada evra**.

U ovoj kategoriji su obuhvaćena zemljišta, objekti, oprema, nepokretnosti, potraživanja, pretplate, novac i druga imovina.

Politički subjekti **IRDK** i **PAI** su izjavili da nemaju nikakvu imovinu.

Dok najveći politički subjekat, Demokratski savez Kosova je prijavio samo 12,817 evra imovine, rangirajući se samo kao osmi subjekat sa najviše imovine.

– PDK i LDK – prijavili su preko 1.1 milion evra, ili gotovo 2/3 ukupnih obaveza svih parlamentarnih političkih subjekata na Kosovu. PDK je prijavila obaveze u iznosu od 612 hiljada evra, dok LDK obaveze u iznosu od 503 hiljada evra. Nakon njih sledi AAK sa punih 463 hiljada evra obaveza, zatim NISMA sa 78 hiljada evra, LVV sa 34 hiljada evra, NDS sa 7 hiljada evra, KDTP sa preko 6 hiljada evra, Alternativa

sa preko 4 hiljada evra, PREBK sa 2 hiljada evra kao i PLE sa 150 evra obaveza, koalicija VAKAT, PAI, IRDK i JGP nisu prijavili nikakve obaveze.

PRIHODI vs. RASHODI

Izgleda da su parlamentarni politički subjekti u velikim dugovima, u smislu negativnog bilansa između prihoda i rashoda koji su oni prijavili tokom 2019. godine. Oni su prijavili prihode u iznosu od 4 miliona i 665 hiljada evra, dok su potrošili 5 miliona i 433 hiljada evra. A kao glavni izvor njenih prihoda, politički subjekti su naveli da sredstva dobijaju iz državnog budžeta, putem Fonda za podršku političkim subjektima.

Generalno, subjekat sa najviše prijavljenih prihoda za 2019. godinu je PDK sa preko 1.2 milion evra. Iza PDK dolaze LVV sa preko 1.1 milion evra, LDK sa preko 910 hiljada evra, AAK sa preko 320 hiljada evra, SL sa 300 hiljada evra, NIS-MA sa 200 hiljada evra, AKR sa 120 hiljada evra, KDTP sa oko 90 hiljada evra i koalicija VAKAT sa oko 65 hiljada evra. Nakon njih rangirani su drugi subjekti Alternativa, PLE, PAI, NDS, PREBK, JGP koji su prijavili prihode od oko 30 hiljada evra svaka.

Međutim, redosled ima nekoliko promena u pogledu rashoda koje su parlamentarne političke stranke imale tokom prošle godine. Iako je PDK opet na čelu, sa rashodima od oko 1 milion i 360 hiljada evra, nakon nje dolazi LDK sa rashodima od oko 1 milion i 340 hiljada evra. Treća je LVV sa rashodima od oko 1 milion i 160 hiljada evra, pa slede NIS-MA i SL sa oko 260 hiljada evra rashoda svaka, kao i AKR sa oko 120 hiljada evra rashoda.

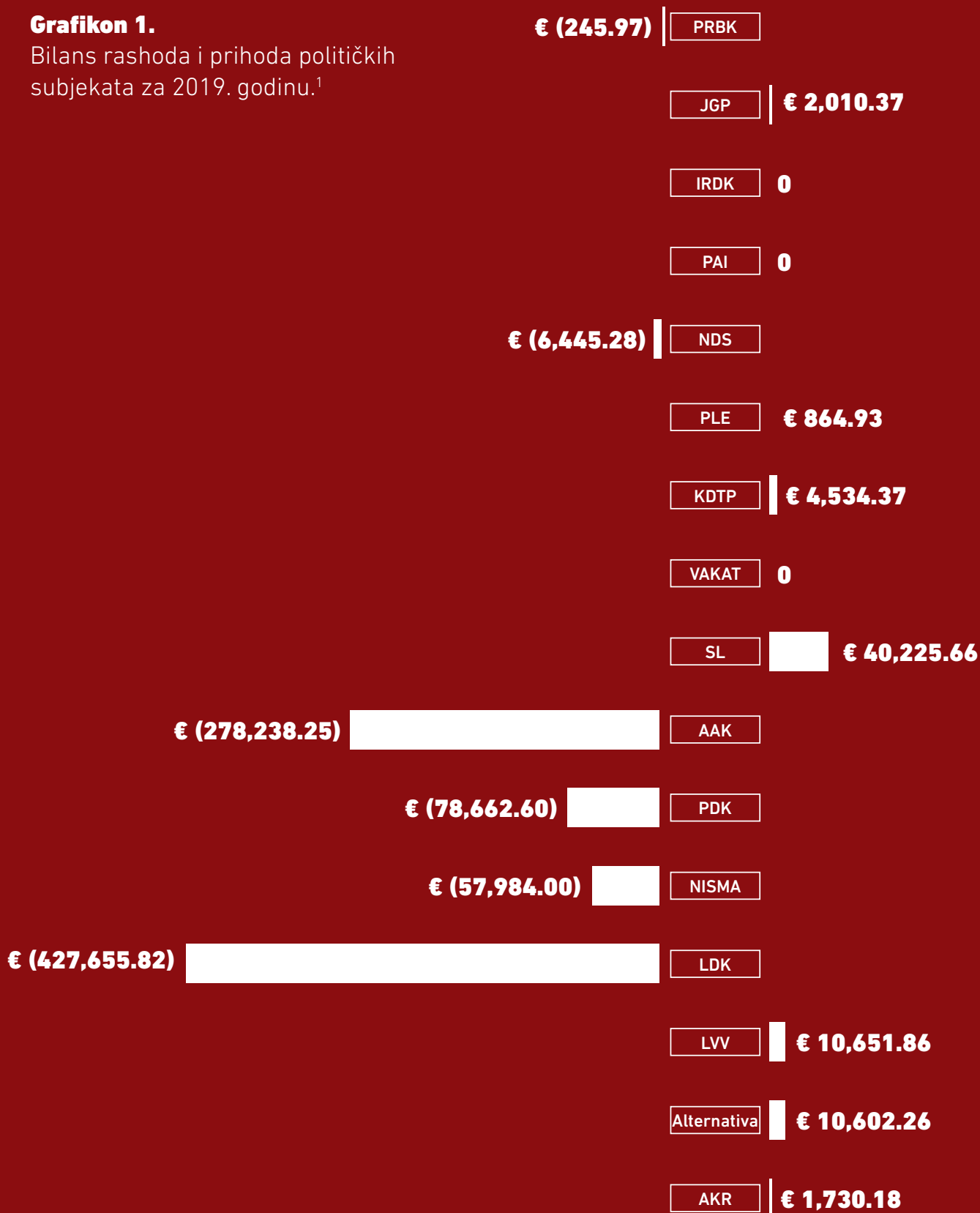
Na osnovu ovih podataka, vidi se da su i tokom ove godine, politički subjekti prijavili negativan bilans, sa ukupno 800 hiljada evra više rashoda, nego šta su imali stvarne prihode, kao što je prikazano u sledećoj tabeli. Gotovo svi politički subjekti su prijavili negativan finansijski bilans i tokom 2017. godine sa ukupnim deficitom od preko 2.2 miliona evra.

Na osnovu ovih podataka, vidi se da su i tokom ove godine, politički subjekti prijavili negativan bilans, sa ukupno **800 hiljada evra** više rashoda, nego šta su imali stvarne prihode, kao što je prikazano u sledećoj tabeli. Gotovo svi politički subjekti su prijavili negativan finansijski bilans i tokom 2017. godine sa ukupnim deficitom od preko **2.2 miliona evra**.

Grafikon 1.

Bilans rashoda i prihoda političkih subjekata za 2019. godinu.¹

¹ Kolone crvenom bojom predstavljaju negativnu razliku između prihoda i rashoda, dok su kolone plavom bojom pozitivne.

KAKO SU POLITIČKI SUBJEKTI POTROŠILI NOVAC?

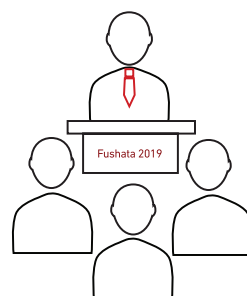
S obzirom da su politički subjekti prijavili da najveći deo prihoda dobijaju iz državnog budžeta, odnosno novca poreških obveznika, više je nego važno da se vidi način kako oni troše svoja sredstva. Na osnovu dostavljenih obrazaca u CIK-u, rashodi političkih subjekata su generalno podeljeni u sledeće kategorije i potkategorije:

- 1** Plate i naknade – gde su obuhvaćeni i penzijski doprinosi zaposlenog i poslodavca;
- 2** Troškovi prevoza – gde su obuhvaćeni iznajmljena vozila, gorivo, karte prevoznih sredstava, osiguranje i održavanje vozila, kao i drugi troškovi;
- 3** Troškovi reklame, reprezentacije i konferencija – gde su obuhvaćene prostorije i hrana za ove aktivnosti, kao i kulturne/rekreativne aktivnosti, radio i televizijski spotovi, bilbordi i reklame u novinama, i drugi troškovi;
- 4** Troškovi kampanje;
- 5** Nabavka robe – gde su obuhvaćeni kancelarijski materijal i druga oprema;
- 6** Opšti troškovi – gde su obuhvaćeni zakup, telefon, internet, pošta, električna energija i komunalni rashodi, kao i troškovi amortizacije stalne imovine i one koje se odnosi na donacije ili doprinose u naturi (provizije);
- 7** Razni troškovi – gde su obuhvaćeni održavanje opreme i prostorija, kao i troškovi koji nisu obuhvaćeni u nijednoj drugoj kategoriji.

Na osnovu pruženih podataka u godišnjim finansijskim izveštajima političkih subjekata, može se videti da su politički subjekti tokom 2019. godine, najveći deo troškova imali za kampanju i za plate i naknade. U kategoriji troškova kampanje, parlamentarni politički subjekti su potrošili preko 2 miliona i 150 hiljada evra ukupno, u kojima prednjači LDK sa preko 700 hiljada evra. S druge strane, u kategoriji

plate i naknade¹⁰ prijavljeni su ukupni rashodi u iznosu od 1 milion i 322 hiljada evra, gde je na čelu PDK sa oko 420 hiljada evra rashoda. Razni troškovi (858,020 evra), opšti troškovi (516,333 evra), troškovi reklame, reprezentacije i konferencija (398,352 evra), troškovi prevoza (131,922 evra) i nabavka robe (66,017 evra), predstavljaju druge kategorije troškova političkih subjekata.

Što se tiče troškova kampanje, iako predstavlja kategoriju u kojoj su politički subjekti potrošili najviše sredstva postoje razlike između prijave opštih troškova od strane političkih subjekata i izveštaja DnD-a o posmatranju izbora. Prema proceni DnD-a potrošeno je 3 miliona i 636 hiljada evra, ili oko 1 milion i 500 hiljada evra više od prijavljenog iznosa od strane političkih subjekata.

Na osnovu pruženih podataka u godišnjim finansijskim izveštajima političkih subjekata, može se videti da su politički subjekti tokom 2019. godine, najveći deo troškova imali za kampanju i za plate i naknade.

¹⁰ U okviru kategorije plate i naknade, prema izveštajima, samo jedan politički subjekat (PAI) nije platio poreze/doprinos koji su predviđeni zakonom. Dok, dva ostala subjekta (NIS-MA i SL) prijavili nepotpune i nekonkretne podatke u vezi sa kategorijom penzijskih doprinosa, s obzirom da se ova kategorija ne poklapa sa kategorijom plata – prema zakonski predviđanim procentom.

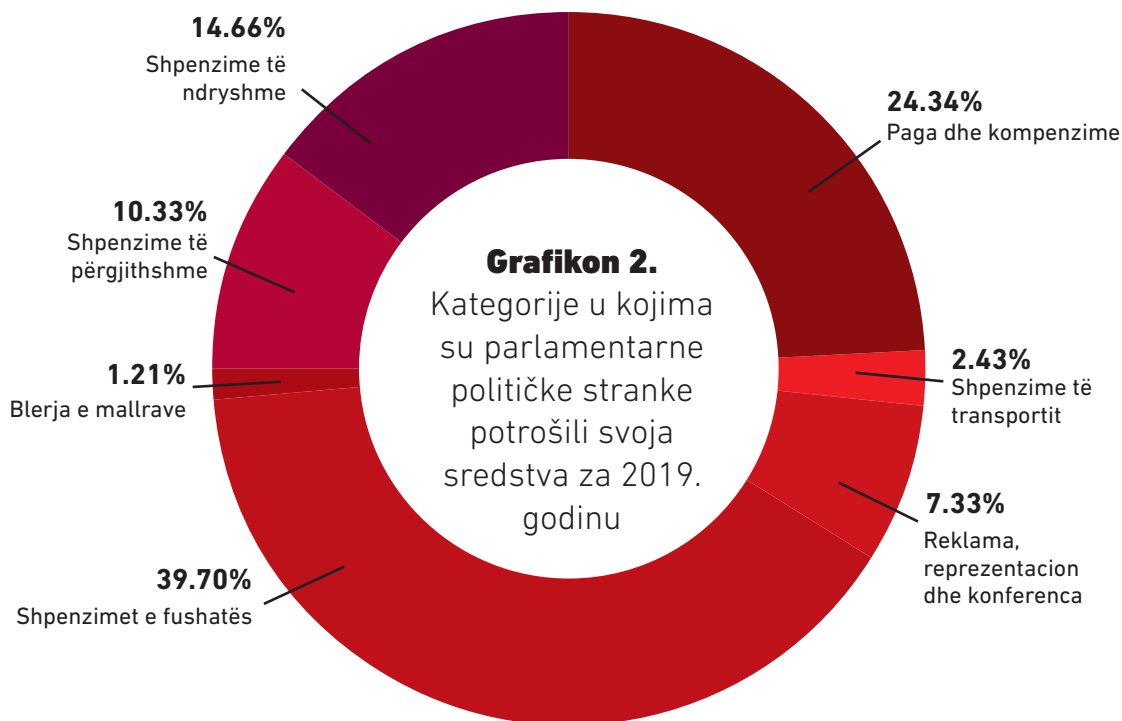

Politički subjekt	Prijavljivanje subjekta	DnD
LDK	735,541.87€	1,207,191€
PDK	316,966.37€	819,270€
AAK-PSD	462,041.20€	696,632€
LVV	431,039.63€	413,714€
NISMA-AKR-PD	115,863.80€	319,029€
LS	89,383.44€	112,433€

Tabela 1. Razlike između prijavljenih troškova od strane subjekata i prikupljenih podataka od strane DnD-

Ako se kategorizacija rashoda gleda pojedinačno za svaku stranku, onda je uočeno sa politički subjekti imaju različit pristup u vezi sa načinom trošenja njihovog novca. U nas-

tavku su prikazani u grafičkom obliku rashodi parlamentarnih političkih subjekata, prema prijavljenim kategorijama.

|||||

Subjekti politik	Paga dhe kompenzime		Shpenzime të transportit		Reklama, reprezentacion dhe konferenca	
	€	%	€	%	€	%
AAK	€ 50,840.23	8%	€ 491.64	0%	€ 25,528.37	4%
AKR	€ 16,795.61	14%	€ -	0%	€ -	0%
ALTERNATIVA	€ 1,461.72	6%	€ 66.00	0%	€ 5,190.00	20%
IRDK	€ -	0%	€ -	0%	€ -	0%
JGP	€ 4,629.55	23%	€ 5,712.30	28%	€ 6,099.70	30%
KDTP	€ 11,596.81	14%	€ 2,783.54	3%	€ 16,992.32	20%
LDK	€ 261,636.66	20%	€ 38,572.85	3%	€ 173,961.79	13%
LVV	€ 411,296.49	36%	€ 56,587.63	5%	€ 56,871.87	5%
NDS	€ 4,813.99	13%	€ 1,941.81	5%	€ 6,648.84	18%
NISMA	€ 57,732.78	22%	€ 1,902.77	1%	€ 22,860.00	9%
PAI	€ 17,000.00	52%	€ 4,000.00	12%	€ 3,500.00	11%
PDK	€ 419,104.61	31%	€ 2,488.91	0%	€ 43,423.93	3%
PLE	€ 12,890.60	37%	€ 4,965.65	14%	€ 8,211.67	24%
PRBK	€ 22,870.86	72%	€ 2,842.21	9%	€ 2,632.00	8%
SL	€ 16,993.75	7%	€ 7,217.49	3%	€ 17,299.50	7%
VAKAT	€ 12,801.62	20%	€ 2,350.00	4%	€ 9,132.30	14%

Tabela 2. Rashodi parlamentarnih političkih stranaka po kategorijama, sredstvima i procentima za 2019. godinu

|||||

|||||

Shpenzimet e fushatës		Blerja e mallrave		Shpenzime të përgjithshme		Shpenzime të ndryshme	
€ 462,041.20	77%	€ 4,307.91	1%	€ 50,140.99	8%	€ 8,222.77	1%
€ 58,053.54	48%	€ 14.00	0%	€ 38,348.17	32%	€ 6,847.30	6%
€ -	0%	€ 399.00	2%	€ 17,154.52	65%	€ 1,989.00	8%
€ -	0%	€ -	0%	€ -	0%	€ -	0%
€ 1,905.00	9%	€ 419.00	2%	€ 1,372.68	7%	€ -	0%
€ 33,736.94	40%	€ -	0%	€ 19,138.98	22%	€ 816.46	1%
€ 735,541.87	55%	€ 5,710.32	0%	€ 76,775.27	6%	€ 47,399.40	4%
€ 431,039.63	37%	€ 16,561.62	1%	€ 174,778.67	15%	€ 11,084.11	1%
€ 13,901.30	37%	€ 4,888.74	13%	€ 4,552.59	12%	€ 1,198.01	3%
€ -	0%	€ 4,113.91	2%	€ 80,735.29	31%	€ 93,923.50	36%
€ 4,000.00	12%	€ 2,500.00	8%	€ 1,000.00	3%	€ 500.00	2%
€ 316,966.37	23%	€ 5,142.35	0%	€ 63,283.72	5%	€ 509,205.67	37%
€ 7,298.00	21%	€ 93.25	0%	€ 99.15	0%	€ 1,143.00	3%
€ 3,400.90	11%	€ -	0%	€ -	0%	€ -	0%
€ 89,383.44	34%	€ 4,495.00	2%	€ 30,000.00	12%	€ 95,406.50	37%
€ -	0%	€ 17,372.11	27%	€ 3,953.96	6%	€ 18,661.82	29%

|||||

DONACIJE POLITIČKIH SUBJEKATA

Jedan od dozvoljenih izvora za finansiranje političkih subjekata na Kosovu su doprinosi¹¹, odnosno donacije koje dobijaju politički subjekti, uglavnom u gotovom novcu, iako nisu isključena ni druga materijalna dobra. U skladu sa zakonom, političkim subjektima je dozvoljeno da primaju donacije od fizičkih i pravnih lica, pod ograničenjima utvrđenim za ukupan iznos koji mogu primiti u roku jedne kalendarske godine. Za fizička lica ograničenje je 2 hiljada evra u roku jedne kalendarske godine, dok za pravna lica 10 hiljada evra u roku jedne kalendarske godine.

S tim u vezi, brojni domaći¹² i međunarodni¹³ izveštaji izrazili su zabrinutost zbog prekoračenja ovih normi od strane političkih subjekata i nedostatka finansijske kontrole, odnosno kaznenih mera za prekršioce zakona.

Tokom 2019. godine, prema finansijskim izveštajima parlamentarnih političkih stranaka, one su dobile donacije u ukupnom iznosu od 214,566 evra, što predstavlja samo 4.6% ukupnih prihoda koje su one imale. Oko 12 hiljada evra je prijavljeno kao doprinosi u naturi koji su ovi subjekti (LVV, NISMA i PDK) koristili. Svi albanski parlamentarni politički subjekti su izjavili da su primali donacije, i njihovi iznosi se kreću od 38 evra do 80 hiljada evra, dok, samo PLE kao politički subjekat subjekat koji zastupa nevećinsku zajednicu prijavila primljene donacije.

Na osnovu izveštaja, uočeno je da su najveći deo donacija politički subjekti dobili od njihovih članova, u iznosima od 10 do 1,000 evra.

U jednom slučaju¹⁴, uočeno je prekoračenje zakonski utvrđenog ograničenja za donacije. Politički subjekti, koji zastupaju nevećinske zajednice u Skupštini Kosova nisu prijavili nijednu donaciju.

Politički subjekat koji je prijavio najviše donacija je AKR, sa ukupno 80,413 evra, od ukupno 84 donacija tokom 2019.

Tokom 2019. godine, prema finansijskim izveštajima parlamentarnih političkih stranaka, one su dobile donacije u ukupnom iznosu od

214,566

evra,

što predstavlja samo

4.6%

ukupnih prihoda koje su one imale.

godine. Preko 70 donacija koje je ovaj politički subjekat primio, su u fiksnom iznosu os 1,000 evra, dok su ostale u manjim iznosima. Sve donacije su primljene od strane fizičkih lica.

Posle AKR-a dolazi LVV sa ukupno prikupljenih 49,885 evra, od ukupno 253 donacija. Velika većina njih su donacije u malim iznosima (5 do 50 evra). Samo 9 donacija koje je ovaj politički subjekat primio su donirane od strane pravnih lica. Ostalo je od fizičkih lica, uglavnom od članova ovog subjekta. LVV je prijavila doprinose u naturi u ukupnom iznosu od 11,304.51 evra.

11 Prema zakonskoj definiciji „Doprinosi” predstavljaju poklone (donacije) ili pomoć bilo koje vrste koja podrazumeva svestan čin doniranja ekonomskih ili sličnih dobra političkom subjektu, bilo u gotovini, uslugama, prodajom stvari ispod tržišne cene, pružanjem usluga ispod tržišne cene ili ostalih materijalnim dobrima. Za više detalja vidi izmene i dopune Zakona o finansiranju političkih subjekata (2013), član 2. Dostupan na: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2705>

12 Za više detalja vidi Izveštaj DnD-a o posmatranju prevremenih parlamentarnih izbora od 6. oktobra 2019. godine. Dostupan na: http://demokracianeveprim.org/wp-content/uploads/2019/12/DnV_RAPORTI-I-V%C3%8BZHIMIT-T%C3%8B-ZGJEDHJEVE.pdf

13 Za više detalja vidi Konačni izveštaj posmatračke misije EU-a o prevremenim parlamentarnim izborima iz 2019. godine. Dostupan na: https://eeas.europa.eu/election-observation-missions/eom-kosovo-2019/73409/european-union-election-observation-missions-kosovo-2019-early-legislative-elections-final_en

14 Prema godišnjem finansijskom izveštaju, predsednica političkog subjekta Alternativa dala je donaciju u iznosu od 2,100 evra za svoj politički subjekat, odnosno 100 evra više od dozvoljenog iznosa. Ove donacije su date na tri različita datuma.

Politički subjekat koji je prijavio najviše donacija je

AKR

sa ukupno 80,413 evra,

od ukupno 84 donacija tokom 2019.

Alternativa, iako samo sa jednim osvojenim mandatom, i to u okviru izborne liste LVV-a, treći je subjekat u smislu primljenih donacija. Ovaj subjekat je prijavio 36,852 evra iz 56 donacija. Od njih su 16 od pravnih lica, dok preostali deo od fizičkih lica.

PDK je prijavila 16 donacija, u ukupnom iznosu od 35,897 evra. Sve donacije su primljene od fizičkih lica. U okviru prijavljenih donacija ovog subjekta obuhvaćena je „specifikacija“ u ukupnom iznosu od 20,200 evra, koja je u izveštaju navedena kao novčane kazne za poslanike od strane IPŽP-a. O ovih sredstava 8,300 su primljene u banci, a preostali deo na blagajni. PDK je takođe prijavile donacije u obliku doprinosa u naturi, u iznosu od 520 evra.

NISMA je prijavila doprinose u iznosu od 9,130 evra, primljene od 84 donacija, koje su donirane od fizičkih lica – uglavnom članova ovog političkog subjekta. Većina ovih donacija su u malim novčanim iznosima. Ovaj politički subjekt je prijavio doprinose u naturi u iznosu od 100 evra.

AAK je primala doprinose u iznosu od 1,850 evra, kroz 8 donacija, koje su donirane od strane fizičkih lica. Čak pet od ovih donacija je donirao isti član ovog političkog subjekta.

PLE je prijavila samo jednu primljenu donaciju iz inostranstva, iz Nemačke, od strane jednog fizičkog lica.

LDK, iako drugi subjekat u izborima, i trenutno stranka koja rukovodi vladajućom koalicijom, tokom 2019. godine je prijavila da je primila samo jednu donaciju. Ovu donaciju je dao jedno fizičko lice, i prijavljeno da iznosi samo 38.54 evra.

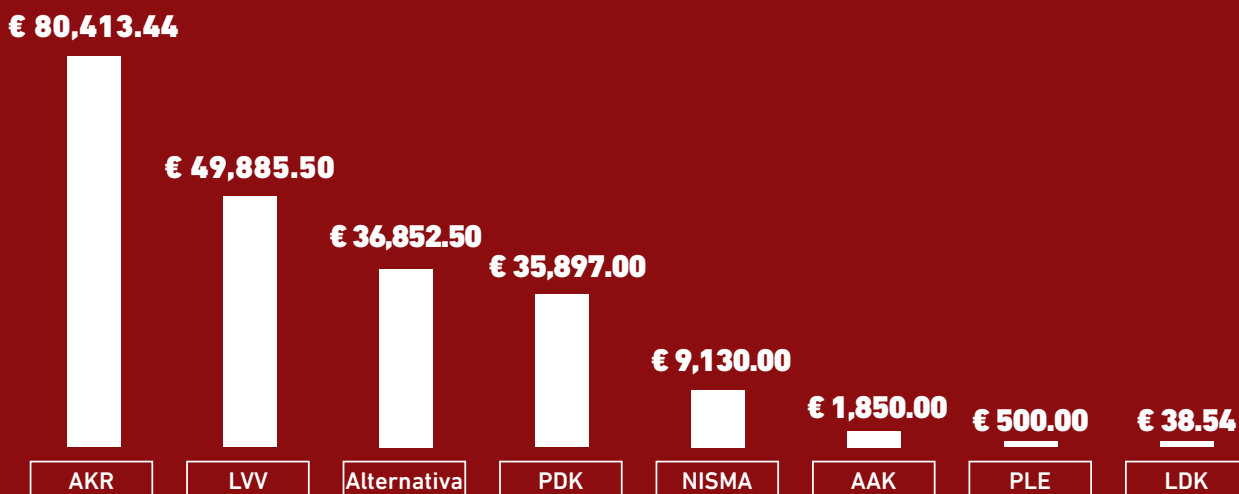
U okviru parlamentarnih političkih subjekata, deset od njih imaju dostupne zvanične internet stranice (LVV, LDK, AAK, NISMA, AKR, Alternativa¹⁵, SL¹⁶, IRDK, KDTP, PREBK). Među njima, samo Pokret Samoopredeljenje i Alijansa za budućnost Kosova¹⁷ objavile su 'online' nerevidirani godišnji finansijski izveštaj za 2019. godinu.

15 Zvanična internet stranica političkog subjekta Alternativa nije u potpunosti funkcionalna.

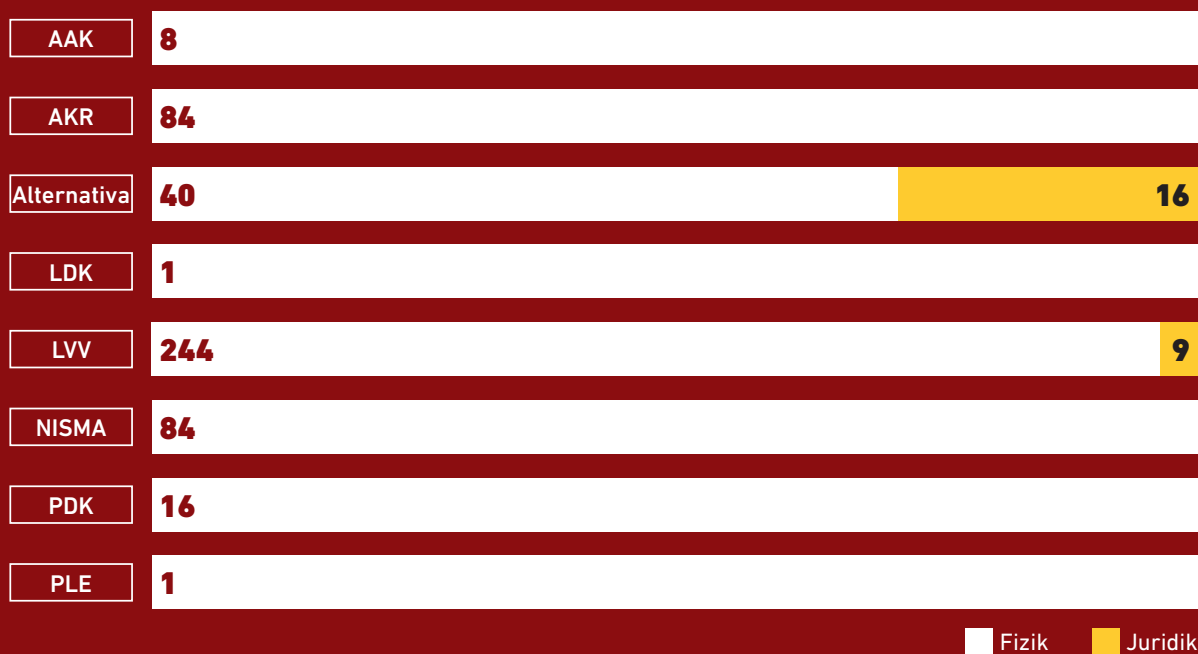
16 Politički subjekat Srpska lista objavila je samo finansijski izveštaj kampanje, ali ne i godišnji finansijski izveštaj.

17 Godišnji finansijski izveštaj koji je objavila AAK (2 strane) sadrži samo opšte informacije o imovini, kapitalu i obavezama, prihodima i rashodima.

LDK, iako drugi subjekat u izborima, i trenutno stranka koja rukovodi vladajućom koalicijom, tokom 2019. godine je prijavila da je primila samo jednu donaciju. Ovu donaciju je dao jedno fizičko lice, i prijavljeno da iznosi samo **38.54 evra**.

Grafikon 3. Ukupan iznos primljenih donacija od strane parlamentarnih političkih subjekata

Grafikon 4. Broj primljenih donacija političkih subjekata od strane fizičkih i pravnih lica

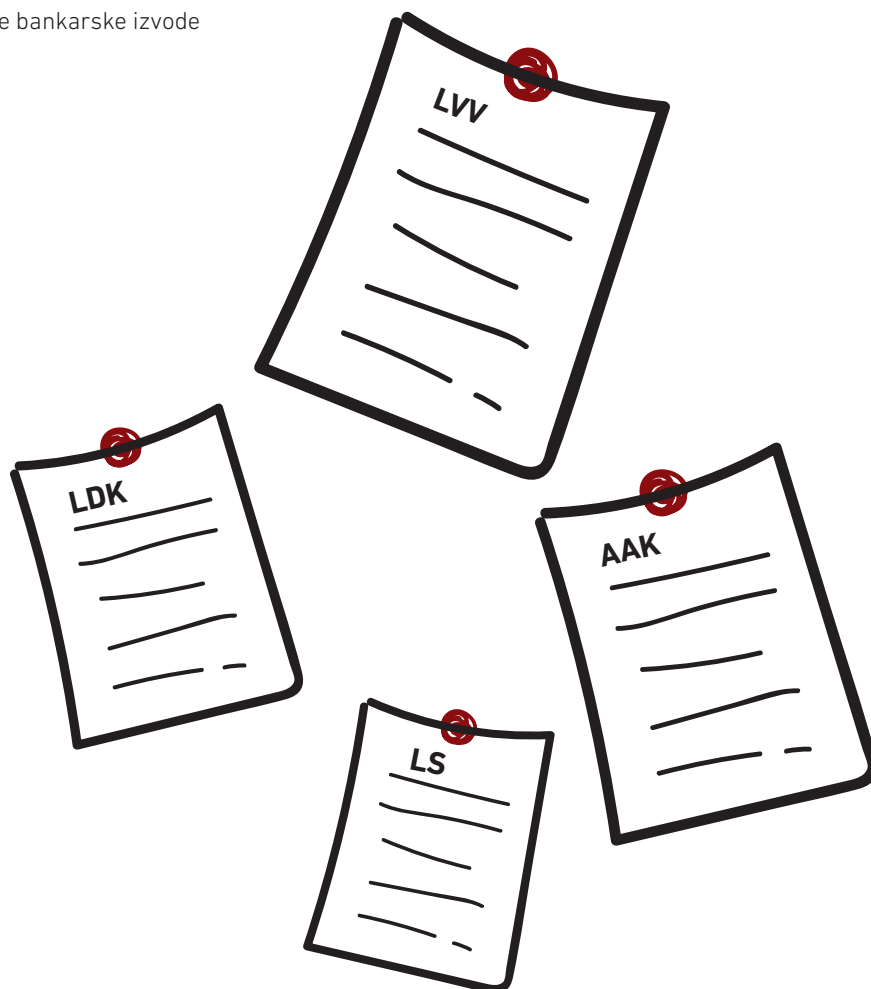
BANKARSKI IZVODI POLITIČKIH SUBJEKATA

Iako zakon propisuje da politički subjekti, tokom izrade godišnjih finansijskih izveštaja treba da uključuju kopije stanja na računu za račun političkog subjekta, u okviru objavljenih izveštaja, vidi se da ovaj zakonski uslov nije u potpunosti ispoštovan.

Ukupno pet političkih subjekata nisu uključili svoje bankarske izvode u godišnjim finansijskim izveštajima. Zapravo, tri od ovih subjekata koji nisu objavile bankarske izvode, su subjekti koji čine aktuelnu vladajuću koaliciju.

Konkretno, subjekti koji nisu uključili bankarske izvode u godišnjim finansijskim izveštajima su LVV, LDK, AAK, SL i PAI. Ostali subjekti su objavili detaljne bankarske izvode za 2019. godinu.

Iako zakon propisuje da politički subjekti, tokom izrade godišnjih finansijskih izveštaja treba da uključuju kopije stanja na računu za račun političkog subjekta, u okviru objavljenih izveštaja, vidi se da ovaj zakonski uslov nije u potpunosti ispoštovan.

PREPORUKE

Na osnovu nalaza ovog izveštaja, Demokratski institut Kosova daje sledeće preporuke, koje su u funkciji garancije većeg nivoa finansijske transparentnosti političkih subjekata, posebno u vezi sa godišnjim finansijskim izveštajima:

- 1** Skupština Kosova treba da u što kraćem roku završi postupak nabavke u vezi sa imenovanjem spoljnih revizora za finansijsku kontrolu godišnjih izveštaja političkih subjekata;
- 2** CIK treba da traži od političkih subjekata blagovremeno izveštavanje, u skladu sa standardima i zakonskim uslovima;
- 3** CIK treba da novčano kazni političke subjekte u slučaju neispunjavanja zakonskih uslova;
- 4** CIK treba da nastavlja sa objavljivanjem svih revidiranih i nerevidiranih izveštaja svakog političkog subjekta;
- 5** CIK da traži još detaljnije izveštaje o finansijskim troškovima političkih subjekata, uključujući novčane izdatke, donacije u gotovini, u robi i drugo;
- 6** KRPPP da obezbeđuje političkim subjektima pružanje tačnih saveta u vezi sa finansijskim izveštavanjem – kao za vreme izbora tako i tokom drugih neizbornih godina.
- 7** Politički subjekti treba da u svojim finansijskim izveštajima pružaju detaljne podatke o trošenju sredstava ne samo na centralnom nivou, već i u ograncima/centrima političkih stranaka na lokalnom nivou;
- 8** Politički subjekti treba da odvojeno od izveštaja dostaviti bankarski izvod i spisak drugih doprinosa u naturi, kao i podatke osoba koje su obezbedile te doprinose.

Uz finansijsku podršku:

TRANSITION